

**Perspectives de Recerca i Intervenció
Socioantropològica**

Codi: 43141
Crèdits: 15

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313769 Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social	OB	0	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Miranda Jessica Lubbers

Correu electrònic: MirandaJessica.Lubbers@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Equip docent

Aurora González Echevarria

Maria Teresa Tapada Berteli

Pepi Soto Marata

Maria Montserrat Clua Fainé

Jorge Grau Rebollo

Verena Stolcke

Miranda Jessica Lubbers

Clara Rubio Ros

Claudio Milano

Josep Lluís Mateo Dieste

Hugo Valenzuela García

Equip docent extern a la UAB

Alice Van Der Bogaert

Begonya Enguix

Prerequisits

No hi ha prerequisits.

Objectius

Aquest mòdul forma part dels mòduls comuns que han de cursar tot(e)s els/les estudiants del màster, independentment de l'especialitat que estiguin cursant. S'imparteix el primer semestre i la major part dels blocs que el componen s'imparteixen al principi del màster.

Objectius generals:

- Orientar la recerca cap a la comprensió dels processos emergents d'adaptació de comunitats culturalment diverses.
- Conèixer els problemes epistemològics i metodològics que comporta la comparació transcultural.
- Conèixer el valor de les investigacions etnogràfiques per al disseny d'intervencions que ajudin a millorar aspectes de la vida social.

Objectius de Projectes I:

Formar els estudiants en la lògica i el sentit de la recerca acadèmica i, específicament, introduir-los en totes les fases del processos d'investigació en antropologia social i cultural a partir de les seves propostes d'investigació i d'exemples de projectes finalitzats i en curs. El seminari combina el treball i el retorn immediat a l'aula en grup i la tutorització individual a la meitat i al final del seu desenvolupament, amb l'objectiu d'aconseguir que cada estudiant completi l'elaboració de la seva proposta d'investigació.

Competències

- Conèixer els desenvolupaments epistemològics i metodològics relatius a la recerca en antropologia i a la intervenció social en contextos de diversitat cultural.
- Conèixer i aplicar els dissenys teòrics i metodològics, les estratègies i les tècniques de recollida i anàlisi de dades específiques per a fer recerques flexibles i emergents en antropologia.
- Conèixer i aplicar els diversos procediments desenvolupats en antropologia per a fer comparacions transculturals.
- Dissenyar programes d'intervenció social i de cooperació i desenvolupament avaluant-ne l'adequació cultural.
- Fer recerca etnogràfica i teòrica sobre qüestions antropològiques vinculades amb les identitats i les transnacionalitats.
- Identificar en el treball de camp etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i de dat.
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats
- Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina per a analitzar contextos etnogràfics específics.
- Treballar en equip i generar sinergies en entorns de treball amb diverses persones que treballen de manera coordinada i col·laborativa.
- Utilitzar amb eficàcia les tecnologies de la informació i de la comunicació en la recollida, l'elaboració i la transmissió de coneixement.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els coneixements adquirits i resoldre problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos d'intervenció particulars, en el treball antropològic documental.
2. Comunicar conclusions en un context de presentació d'un treball d'investigació antropològic.
3. Discriminar l'ús diferencial d'arxius etnogràfics transculturals i inventaris de dades etnogràfiques codificades.
4. Establir relacions i xarxes entre persones en un context d'investigació sobre diversitat.
5. Fer servir les tècniques de les xarxes socials en la recollida i l'anàlisi de dades.

6. Identificar elements rellevants en documents institucionals i textos científics que permetin formular judicis i reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques en antropologia.
7. Identificar els arxius etnogràfics transculturals i la seva utilitat històrica i actual per a la investigació en antropologia.
8. Identificar els mètodes d'investigació que s'utilitzen en investigacions etnogràfiques concretes.
9. Identificar en el treball d'etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i edat.
10. Identificar en les monografies etnogràfiques diferències que es corresponen amb contextos del saber nacionals i ètnics amb diferents perspectives de gènere.
11. Identificar l'adequació dels programes d'intervenció social i/o els de cooperació i desenvolupament en un context sociocultural determinat.
12. Identificar la dialèctica entre particularisme i comparació que filtra tota la història de l'antropologia als documents teòrics i etnogràfics.
13. Realitzar treballs en equip que involucrin diferents persones que treballen de forma coordinada i col·laborativa en l'anàlisi d'estudis antropològics i en la recollida i anàlisi de dades etnogràfiques.
14. Reconèixer i fer servir les tecnologies de la informació i de la comunicació d'acord amb el context etnogràfic de recerca o d'intervenció triat.
15. Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina més adequats al context etnogràfic específic d'investigació.

Continguts

El mòdul es divideix en 7 blocs:

Antropologia aplicada i de les polítiques públiques

[Prof. responsable: Dra. Teresa Tapada] (5 sessions, 10 hores)

Tema 1. Introducció general. Conceptes bàsics: antropologia aplicada, antropologia per a la intervenció de les polítiques socials, l'antropologia d'orientació pública i la public anthropology

Tema 2. Breu història de l'antropologia aplicada: a Gran Bretanya, als EEUU i l'Amèrica Llatina

Tema 3. Diferents camps d'intervenció: àmbit de polítiques urbanes, polítiques de gestió de la diversitat ètnica i cultural, cooperació internacional, lluita contra l'exclusió social i d'altres

Tema 4. Conclusions: potser es evitable? Reflexions a partir de l'article obligatori

Gènere i sistemes de classificació social

[Prof. responsables: Dra. Montserrat Clua, Dr. Josep Lluís Mateo. Amb la participació de Dra. Verena Stolcke, Dra. Alice van den Bogaert, Dra. Clara Rubio, Dra. Begonya Enguix] (10 sessions, 20 hores)

1. Introducció al curs i als sistemes de classificació
2. Feminismes. Història d'una relació: moviments socials i teories feministes
3. "Les dones no neixen, es fan". Representacions culturals de gènere, cossos sexuats i sexualitats
4. Interseccionalitats. ¿Què te a veure la 'raça' amb el sexe...i la classe?
5. Homo clonicus. "No crec que la natura sigui una cosa fixa"
6. De Sodoma a Queerland: la persistència de la classificació
7. Fronteres sexuals i la definició de grups socials al voltant del gènere
8. Joves, gènere, migracions

9. Raça, racialisme i racisme

10. El sistema de castes: el cas de la Índia

El treball amb professionals d'altres disciplines: ningú va dir que fora fàcil.

[Prof. responsable: Dra. Pepi Soto](5 sessions, 10 hores)

El bloc es desenvolupa en cinc sessions de dues hores, orientades a la discussió, on es combinarà la reflexió teòrica i l'anàlisi de casos.

Es plantejaran dinàmiques participatives per al diàleg i la reflexió compartits, així com per a la descripció de casos i situacions o l'elaboració de propostes i consideracions.

Temari:

- Professionals, subjectes culturals.
- Professionals, especialistes reflexius.
- Professionals de l'antropologia. Representacions i pràctiques.
- Pluridisciplinarietat, interdisciplinarietat, transdisciplinarietat.
- El treball en equips pluridisciplinars des d'enfocaments orientats a la confluència d'interessos.

Investigació i comparació transcultural

[Prof. responsables: Dra. Aurora González Echevarría, Dra. Jordi Grau Rebollo](5 sessions, 10 hores)

Tema 1. De la filosofia de la ciència del primer segle XX a la concepció estructural de les teories

Tema 2. L'hermenèutica com a ontologia i com a metodologia. Els procediments d'interpretació

Tema 3. Les etnografies com a predicats d'estructura que integren relacions entre estructures socioculturals, processos i significats

Tema 4. Crítica epistemològica del coneixement antropològic

Lliurament d'un guió per a la lectura individual i l'anàlisi per grups dels textos que es discutiran col·lectivament

Tema 5 Discussió dels textos:

- Fragments de l'article d'A. González Echevarría, "Epistemología y métodos en Antropología: integración de métodos científicos y hermenéuticos y crítica epistemológica". *Revista de Antropología*, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima . Cuarta Época, año IV, nº 4, diciembre 2006: 11-40

- Fragments de l'article de Boaventura de Sousa Santos, 2011, "Epistemologías del Sur", *Utopía y Praxis Latinoamericana* / Año 16. Nº 54 (Julio-Septiembre, 2011) Pp. 17 - 39. Universidad del Zulia. Maracaibo-Venezuela [Article que recull les principals tesis epistemològiques del seu llibre *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay, Ediciones Trilce, 2010. Els dos textos es poden trobar a Google]

Etnografies de la pobresa urbana

[Prof. responsable: Dr. Hugo Valenzuela; Dra. Miranda Lubbers] (6 sessions, 12 hores)

Tema 1. Conceptes i teories de la pobresa en la Antropologia i les Ciències Socials.

Tema 2. Etnografies de la pobresa: La pobresa com a fenomen polimòrfic.

Tema 3. Reflexions metodològiques i ètiques.

Tema 4. Lectures i discussió- fragments de etnografies modernes de la pobresa.

Antropologia del turisme

[Prof. responsable: Dr. Claudio Milano](4 sessions, 8 hores)

Tema 1. El turisme com a camp d'estudi i recerca antropològica

Tema 2. Reflexions metodològiques i ètiques: el/la antropòleg/a com a turista

Tema 2. Conceptes, categories i teories en antropologia del turisme

Tema 4. L'etnografia del turisme. Des del pelegrinatge fins a les pràctiques de mobilitat turístiques contemporànies

Projectes I: Disseny

[Prof. responsable: Dra. Miranda Lubbers] (10 sessions, 20 hores)

Introducció

Tipus d'investigacions. Models de projectes i exemples de processos d'elaboració de propostes.

Fases preliminars

I. De les idees, les inquietuds i les intuïcions a la formulació d'interrogants/hipòtesis i la construcció dels problemes d'investigació.

II. Documentar-se, comparar i reflexionar des de fonts múltiples. De l'experiència i l'equació personal a la justificació de la proposta. Claretat, rellevància, originalitat i viabilitat.

Les fases formals de l'elaboració de la proposta

I: La ubicació de la proposta en un àmbit temàtic i la cerca de la perspectiva de recerca. La revisió inicial de la literatura que justifica la proposta d'investigació concreta.

II: Establiment d'objectius realistes i decisions metodològiques inicials. La tria d'unitats d'anàlisi i observació. Possibles dificultats i limitacions.

III: La revisió, valoració i selecció de les tècniques de selecció de casos, recollida i anàlisi de dades. Assegurar la qualitat de les dades.

IV: La consistència interna entre objectius, interrogants/hipòtesis i metodologia. Programació i revisió completa de la proposta.

V: Identificació i defensa de la contribució esperada i les seves implicacions científiques i socials. Identificació, formació i resolució de dilemes ètics de la proposta d'investigació. Posicionalitat. Recapitulació.

Metodologia

Característiques generals:

- Classes magistrals / expositives
- Lectura i anàlisi d'articles / informes d'interès
- Presentació / exposició oral de treballs
- Tutories individuals

- Estudi personal

- Elaboració de treballs

Seminari de Projectes I:

- Treball continu a l'aula en format taller en què es va desenvolupant el projecte individual, combinat amb lectures i exercicis fora de l'aula.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals / expositives	93,75	3,75	6, 10, 12
Tipus: Supervisades			
Presentació / exposició oral de treballs	10	0,4	13, 14
Tutories individuals	33,75	1,35	7, 8, 11
Tipus: Autònomes			
Elaboració de treballs	50	2	1, 4, 5, 9, 13
Estudi personal	62,5	2,5	3, 8, 10, 15
Lectura i anàlisi d'articles / informes d'interès	75	3	6, 8, 10, 11

Avaluació

Aquest apartat de la Guia Docent conté tota la informació relacionada amb el procés d'avaluació del mòdul.

Avaluació del mòdul

Es porta a terme un sistema d'avaluació continuada que inclou tres metodologies:

- Assistència i participació: primer, per assolir els resultats d'aprenentatge previstos, es considera fonamental que els estudiants assisteixin a les classes i hi participin activament. Per aquest motiu, s'avalua el grau de participació a les classes, les discussions, pràctiques i l'exposició oral dels treballs. Aquesta participació es té en compte a la nota final del bloc.
- Avaluació continuada de treballs dels blocs: en segon lloc, cada bloc proposa una o diverses activitats que permeten una avaluació continuada del procés d'aprenentatge. Aquestes activitats poden variar entre una prova escrita, una exposició oral a classe, la ressenya d'unes lectures, pràctiques a l'aula d'informàtica o la redacció d'un breu assaig, entre d'altres. El conjunt de les avaluacions dels diferents blocs que componen el mòdul (30%) i la participació en els diferents blocs (20%) constitueix el 50% de la nota global del mòdul. El/la professor/a comunicarà els terminis de lliurament de les evidències d'avaluació a l'inici del bloc.
- Avaluació del treball individual final del mòdul: la superació d'una avaluació general del mòdul constitueix el 50% restant de la nota. En el cas del mòdul "Perspectives de Recerca i Intervenció Socioantropològica" (Mòdul Comú I), el treball individual final consisteix en una exposició obligatòria per a tots els estudiants: l'elaboració d'un disseny de recerca que suposa el primer pas per a l'elaboració del TFM, seguint les pautes explicades durant el bloc Projectes I. S'avalua fins a quin punt l'estudiant ha adquirit la competència de: (1) plantejar un problema de investigació rellevant i pertinent, (2) realitzar un treball de cerca i ús de fonts bibliogràfiques, (3) definir l'objecte d'estudi i els objectius del projecte, (4) definir l'orientació teòrica i la perspectiva de la qual es parteix dins de la disciplina, (5)

formular un marc teòric en funció de l'objecte i els objectius, (6) delimitar el grup estudiat, definir la unitat d'anàlisi i les unitats d'observació, (7) explicar el mètode de selecció de casos o mostreig utilitzat (si el tipus de treball ho requereix) i (8) proposar i justificar les tècniques de recollida i anàlisi de dades ajustats a l'objecte d'estudi i els objectius. La data de lliurament del treball de aquest mòdul és el 5 de febrer.

Cada professor/a determinarà la fórmula d'entrega dels treballs (a través del campus virtual o del correu electrònic) i informarà l'alumnat del procediment i data de revisió de les qualificacions a l'inici del seu bloc. El professorat comunicarà el resultat de l'avaluació mitjançant les vies establertes i obrirà un termini de revisió per consultes abans de comunicar-les al coordinador de cada mòdul pel tancament de les actes. L'estudiant pot sol·licitar tutories amb el professorat del màster al llarg del curs per aclarir qualsevol punt del contingut dels cursos.

És fonamental respectar els terminis de lliurament.

Criteris generals: En línia amb la normativa d'avaluació en els estudis de la UAB, les qualificacions finals seran en l'escala 0-10 amb un únic decimal. Per considerar superada l'assignatura caldrà obtenir una nota mínima de 5,0 com nota mitjana resultant de les notes obtingudes en cada una de les activitats avaluades. Un cop superat el mòdul, aquest no podrà ser objecte d'una nova avaluació. L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació. En casos excepcionals, degudament justificats, la comissió del programa del màster podrà resoldre un procediment alternatiu d'avaluació. En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat (copiar, plagi...etc) que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0. Recordem que es considera "còpia" un treball que reproduceix tot o gran part del treball d'un/a altre/a company/a. "Plagi" és el fet de presentar tot o part d'un text d'un autor com a propi, sense citar les fonts, siguin en paper o en format digital. Veure documentació de la UAB sobre "plagi" a:

http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/unit_20/sot_2_01.html.

Avaluació en cas de no-presencialitat: En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-nelaponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o la professora vetllarà perquè l'alumnat hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa a classe	20%	10	0,4	6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15
Entrega d'Informes / treballs	30%	15	0,6	1, 3, 4, 5, 13, 15
Informe individual	50%	25	1	2, 14, 15

Bibliografia

Antropologia aplicada i de les polítiques públiques

Bibliografia obligatòria:

1. San Román T. (2006) ¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales. *Revista de Antropología Social*, 15, 373- 410

2. Un article a escollir entre:

- Sánchez Molina, R. (2009) Introducción. Del colonialismo al transnacionalismo: contextos y aplicaciones de la Etnografía en la Antropología social y cultural, a Sánchez Molina, R. (ed.) La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología social y cultural, Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces, pp. 13- 54
- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología, núm.10, enero- junio, 21- 49.

Bibliografía recomanada

- Benedict B. (1967) The Significance of Applied Anthropology for Anthropological Theory. Man, New series, 2, 4, December, 584- 592.
- Borofsky R. (2000) Public anthropology: where to, what next? Anthropology News 45: 9-10.
- Breese J. R., Richmond D. (2002) Applied Sociology and Service Learning: The Marriage of Two Movements. Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology, 4, 1, 5- 13.
- Bulmer M. (1985) Applied Sociology- There Are More Strings to Your Bow Than This. Contemporary Sociology, 14, 3, May, 304- 306.
- Cernea M. M. & Guggenheim, S. eds (1993) Anthropological Approaches to Resettlement. Policy, Practice, and Theory. USA: Westview Press.
- Chambers E. (1989) Applied Anthropology: A Practical Guide. Illinois: Waveland Press. - Cohen R. (1985) Social Theory and Critical Analysis in Applied Anthropology. American Behavioral Scientist, 29, 2, November - December, 249- 264.
- Cohen R. (1985) Social Theory and Critical Analysis in Applied Anthropology. American Behavioral Scientist, 29, 2, November - December, 249- 264.
- Eddy E. M., Partridge W. L., eds. (1987) Applied Anthropology in America. New York, Columbia University Press.
- Embree J. F. (1945) Applied Anthropology and Its Relationship to Anthropology. American Anthropologist, New Series, 47, 4, October - December, 635- 637.
- Ervin A. M. (2000) Applied Anthropology. Tools and perspectives for contemporary practice. USA: Allyn & Bacon.
- Fantova F. (2007) Repensando la intervención social. Documentación social, 147, 183- 198. Perspectives de Recerca i Intervenció Socioantropològica 2015 - 2016 6
- Foster, GM. (1974 [1969]) Antropología aplicada. Buenos Aires, Amorrortu.
- Fox KJ. (1996) The Margins of Underdog Sociology: Implications for the «West Coast AIDS Project». Social Problems, 43, 4, Nov, 363- 386.
- Giménez C. (2002) Planteamiento multifactorial para la mediación e intervención en contextos multiculturales. Una propuesta metodológica de superación del culturalismo. En: García Castaño FJ, Muriel C., eds. (2002) La inmigración en España: contextos y alternativas. Actas del III Congreso sobre la Inmigración en España. Granada, Laboratorio de Estudios Interculturales, vol. II, 627- 644.PDF
- Giménez, C. (ed.) (1999) Antropología más allá de la academia: aplicaciones, contribuciones, prácticas e intervención social. Santiago de Compostela: Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español FAAEE.
- Goldschmidt W. (ed.) (1979) The Uses of Anthropology. Washington, D.C., American Anthropological Association.
- Gouldner A. W. (1957) Theoretical Requirements of the Applied Social Sciences. American Sociological Review, 22, 1, February, 95- 102.
- Jabardo M., Monreal, P. & Palenzuela, P. (eds.) (2008) Antropología de orientación pública: visibilización y compromiso de la antropología. XI Congreso de Antropología de la FAAEE, Donostia, Ankulegi Antropologia Elkarteak [en línea] . [Acceso 2- 7- 2014]
- Kuper A. (1973 [1973]) Antropología y colonialismo. En: Antropología y antropólogos. La escuela británica 1922- 1972. Barcelona, Anagrama, 123- 147.
- Leclerc G. (1973 [1972]) Antropología y Colonialismo. Madrid, Alberto Corazón.
- Monreal P. (1998) Los antecedentes históricos de la Escuela de Chicago. En: Antropología y pobreza urbana. Madrid, La Catarata, 19- 27.
- Okongwu, A. F. & Mencher, J.P. (2000) The anthropology of public policy: shifting terrains. En: Annual Review of Anthropology. Vol.29: 107- 124. - Rossi PH. (1980) The Presidential Address: The Challenge and Opportunities of Applied Social Research. American Sociological Review, 45, December, 889- 904.

- Ruiz Ballesteros, E. (2005) Intervención social: cultura, discursos y poder: aportaciones desde la antropología. Madrid: Talasa.
- Sánchez Molina R. (2009) La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología Social y Cultural. Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces.
- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología, núm.10, enero- junio, 21- 49.
- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología, núm.10, enero- junio, 21- 49.
- Tapada-Berteli, T. & Arbaci, S. (2011) Proyectos de regeneración urbana en Barcelona contra la segregación socioespacial (1986- 2009): ¿Solución o mito?. En: ACE: Architecture, City and Environment. [En línea] Año VI, núm. 17 Junio. http://www.wcpsv.upc.es/ace/Articles_n17/articles_PDF/ACE_17_SE_23.pdf. ISSN 1886-4805- [Acceso 2- 7- 2014]
- Vidal RVV. (2006) Operational Research: A Multidisciplinary Field. Pesquisa Operacional, 26, 1, Janeiro - Abril, 69- 90.
- Whyte WF., ed. (1991) Participatory Action research. Newbury Park, Sage.

Gènere i sistemes de classificació

Bibliografia general:

Amselle, Jean-Loup. 1999 [1990]. *Logiques métisses. Anthropologie de l'identité en Afrique et ailleurs*. Paris: Payot.

Butler, Judith. 1997. *Lenguaje, poder e identidad*. Madrid: Editorial Síntesis.

Descola, Philippe. 2005. *Par-delà nature et culture*. Paris: Gallimard.

Douglas, Mary. 1973 [1966]. *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*. Madrid: Siglo XXI.

Douglas, Mary (comp.). 2013 [1973]. *Rules and meanings. The anthropology of everyday knowledge*. New York: Routledge.

Kosellek, Reinhart. 1993 [1979]. *Futuro pasado. Para una semántica de los tiempos históricos*. Barcelona: Paidós.

Mauss, Marcel; Durkheim, Émile. 1903. "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives", *Année Sociologique*, nº 6, pp. 1-72.

Pouillon, Jean. 1998. "Appartenance et identité". *Le genre humain*, 2, pp. 112-122.

Stolcke, Verena. 2017 (1a ed. 1992). *Sexualidad y racismo en la Cuba colonial. Intersecciones*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Ventura, Montserrat.; Mateo, Josep.Lluís.; Clua, Montserrat. 2018. *Humanidad. Categoría o condición. Un viaje antropológico*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Ventura, Montserrat & Surrallés, Alexandre & Ojeda, Maite & Mateo, Josep Lluís & Martínez, Mónica & Kradolfer, Sabine & Domínguez, Pablo & Coello, Alexandre & Clua, Montserrat & Van den Bogaert, Alice & Stolcke, Verena. 2014. "Métissages: étude comparative des systèmes de classification sociale et politique", *Anthropologie et Sociétés*, 38:2, pp. 229-246.

Lectures recomanades:

Descola, Philippe. 2010. "Más allá de naturaleza y cultura", Bogotá: Jardín Botánico de Bogotá José Celestino Mutis, pp. 75-96.

Feixa, Carles. 1996. "Antropología de las edades", en Prat, J., A. Martínez (editores). *Ensayos de antropología cultural*. Barcelona: Editorial Ariel S.A.

Gamson, Joshua. 1995. "Must Identity movements self-destruct? A Queer dilemma", *Social Problems*, Vol. 42, No. 3., pp. 390-407.

Lévi-Strauss, Claude. 1996 (1952). *Raza y cultura*. Madrid: Cátedra.

Mateo, Josep Lluís. 2006. "Amores prohibidos. Fronteras sexuales y uniones mixtas en el Marruecos colonial", Ana Planet (ed.), *Relaciones hispano-marroquíes. Una vecindad en construcción*, Madrid, Ediciones del Oriente y del Mediterráneo, pp. 128-159.

Patil, Prachi. 2016. "Understanding sexual violence as a form of caste violence", *Journal of Social Inclusion*, Vol.7, nº1 (2016).

Stolcke, Verena. 1998. "El sexo de la biotecnología", A. Durán & J. Riechmann (coords), *Genes en el laboratorio y en la fábrica*, Madrid, Editorial Trotta.

Stolcke, Verena. 2000. "¿Es el sexo para el género lo que la raza para la etnicidad... y la naturaleza para la sociedad?", *Política y cultura*, 14, pp. 25-60.

Stolcke, Verena. 2003. "La mujer es puro cuento: la cultura del género," *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, sèrie monogràfics: A propòsit de cultura, nº. 19.

El treball amb professionals d'altres disciplines: Ningú va dir que fora fàcil.

Bibliografia obligatòria:

Soto Marata, Pepi. (2014). Entre la profesión y la vida. Sujetos culturales, [docentes] y profesionales de la inmigración, en Blanco, C. (ed.) (2014) *Movilidad humana y diversidad social en un contexto de crisis económica internacional*. Madrid: Trotta, pp.213-233.

Bibliografia general:

Andreu, Agustí; Bodoque, Yolanda et al. (eds.) (2014). *Periferias, fronteras y diálogos. Una lectura antropológica de los retos de la sociedad actual*. Tarragona: Publicacions URV.

Antona Rodríguez, Alfonso. (2014). La antropología *corpus* científico y profesional en la acción humanitaria en salud, en VV.AA. (2014) *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español*. Tarragona: Publicacions de la URV, pp.5008-5027.

Ardevol, Elisenda y Lanzeni, Débora. (2014). Visualidades y materialidades de lo digital: caminos desde la antropología. *ANTHROPOLOGICA*, año XXXII, n.º 33, pp. 11-38.

Augé, Marc. (2007 [2006]). *El oficio de antropólogo. Sentido y libertad*. Barcelona: Editorial Gedisa.

Blanco, Cristina. (ed.) (2014). *Movilidad humana y diversidad social en un contexto de crisis económica internacional*. Madrid: Trotta.

Comisión Estatal del Grado de Antropología. (CEGA) Subcomisión de Perfiles Profesionales. (2008). *Informe de la ocupación de los titulados/as en Antropología en España y otros países*.

Díaz, Luis, Fernández, Óscar, Tomé, Pedro. (coord.) *Lugares, tiempos, memoria. La Antropología Ibérica en el Siglo XXI*. León: Universidad de Castilla-León.

Díaz de Rada, Ángel. (2011). La práctica es fuente de diversidad para un debate sobre profesionalización de la Antropología en 2011, en Díaz, L., Fernández, O., Tomé, P. (coord.) *Lugares, tiempos, memoria. La Antropología Ibérica en el Siglo XXI*. León: Universidad de Castilla-León, pp. 235-245.

Díez Mintegui, Carmen. (2011). La profesionalización de la Antropología en el contexto laboral actual, en Díaz, L., Fernández, O., Tomé, P. (coord.) *Lugares, tiempos, memoria. La Antropología Ibérica en el Siglo XXI*. León: Universidad de Castilla-León, pp. 219-234.

García Picañol, Montserrat. (2014). Sentirse antropóloga en medios pedagógicos: un cambio lento pero posible, en VV.AA. (2014) *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español*. Tarragona: Publicacions de la URV, pp.5080-5090.

Giménez Romero, Carlos. (2014). La articulación de teoría, trabajo decampo y formación del antropólogo en Ángel Palerm. Transfiriendo aprendizajes de México a España, en *Desacatos* nº45, pp.47-62.

Giménez Romero, Carlos. (1999). El Antropólogo como asesor. Dos experiencias de consultoría en migraciones e interculturalidad, en *Antropología más allá de la Academia*. VIII Congreso de Antropología. Santiago de Compostela.

Guerrero, Antonio. (1999). El enfoque de las competencias profesionales: una solución conflictiva a la relación entre formación y empleo, en *Revista Complutense de Educación*. 10.1, pp. 225-360.

Greenwood, Davydd. (2005). La antropología *inaplicable*: El divorcio entre la teoría y la práctica y el declive intelectual de la antropología universitaria, en Sociedad Española de Antropología Aplicada, *Actas del VI Congreso de Antropología Aplicada, Granada, 2002*. Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 8-27.

Greenwood, Davydd. (2000). De la observación a la investigación-acción-participativa: una visión crítica de las prácticas antropológicas, en *Revista de Antropología Social*, 9, pp. 27-49.

Prat, Joan, Martínez, Àngel (eds.) (1996). *Ensayos de antropología cultural*. Barcelona: Ariel.

Rodríguez, Josep A., Guillén, Mauro F. (1992). Organizaciones y profesiones en la sociedad contemporánea, en *Revista de Investigaciones Sociológicas*, 59, pp. 9-18.

Schön, Donald. (1998 [1983]). *El profesional reflexivo. Cómo piensan los profesionales cuando actúan*. Barcelona/Madrid: Paidós/MEC.

Schön, Donald. (1992 [1987]). *La formación de profesionales reflexivos. Hacia un nuevo diseño de la enseñanza y el aprendizaje de las profesiones*. Barcelona/Madrid: Paidós/MEC.

San Román, Teresa. (2006). ¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales, en *Revista de Antropología Social*, 15, pp. 373-410.

San Román, Teresa. (1996). Interdisciplinariedad, interprofesionalidad e intervención social, en Prat, J., Martínez, A (eds.) *Ensayos de antropología cultural*. Barcelona: Ariel, pp. 407-416.

Sociedad Española de Antropología Aplicada (2005). *Actas del VI Congreso de Antropología Aplicada, Granada, 2002*. Granada: Editorial Universidad de Granada.

Soto Marata, Pepi, Giménez Romero, Carlos y Díez Mintegui, Carmen. (2014). Entre las exigencias disciplinares y las exigencias laborales. Diálogos, límites e identidad profesional en la formación de antropólogos y antropólogas en España, en Andreu, A., Bodoque, Y. et al. (eds.) *Periferias, fronteras y diálogos. Una lectura antropológica de los retos de la sociedad actual*. Tarragona: Publicacions URV, pp.251-258.

Téllez Delgado, Virtudes. (2014). El ejercicio de la antropología en un equipo de investigación multidisciplinar: 'Un experimento sociológico', en VV.AA. (2014) *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español*. Tarragona: Publicacions de la URV, pp.5152-5166

Tomé, Pedro. (2011). La profesionalización de la Antropología Social en España, en Díaz, L., Fernández, O., Tomé, P. (coord.) *Lugares, tiempos, memoria. La Antropología Ibérica en el Siglo XXI*. León: Universidad de Castilla-León, pp. 167-172.

VV.AA. (2014). *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español*. Tarragona: Publicacions de la URV

VV.AA. (2012). *Revista de Antropología Experimental*, 12. Monográfico *Antropología en España: nuevos caminos profesionales*. Universidad de Jaén. <http://revista.ujaen.es/rae>

Recerca i comparació transcultural

Bibliografia de referència

AGAR, Michael. 1982. "Hacia un lenguaje etnográfico", en Reynoso, comp. 1992, *El surgimiento de La Antropología postmoderna*, Barcelona, Gedisa: 117-137.

AGAR, Michael. 2006 "An Ethnography by Other Name..." [149 paragraphs] *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Research*: 7(4), Art. 36, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0604367>

DILTHEY, Wilhelm. 1966(1883) *Introducción a las ciencias del espíritu*. Madrid. Revista de Occidente.

FLECK, Ludwick. 1986 [1935]. *La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Introducción a la teoría del estilo de pensamiento y del colectivo de pensamiento*. Madrid : Alianza Editorial.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora. 2003. "La concepción estructural de las teorías", "Las etnografías como predicados de estructura" en *Crítica de la singularidad cultural*, Barcelona/ México, Anthropos y Universidad Autónoma Metropolitana,: 426-43 y 446-455.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora. 2014. "Estilos de pensamiento y adecuación etnográfica. Las epistemologías de Pike, Fleck y Agar", en Cátedra, M. y Devillard, M.J. eds *Saberes culturales*, Ediciones Bellaterra, 2014: 297-318.

HEMPEL, Carl. 1979. *Filosofía de la ciencia natural*. Madrid: Alianza. Cap. 1 a 3. disponible en Google]

SANTOS, Boaventura de Sousa. 2010 *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay, Ediciones Trilce,

Bibliografía general:

AGAR, Michael. 1982. "Hacia un lenguaje etnográfico", en Reynoso, comp. 1992, *El surgimiento de l'Antropología postmoderna*, Barcelona, Gedisa: 117-137.

BACHELARD, Gaston. 1975 [1938]. *La Formation de l'Esprit Scientifique. Contribution a une Psychanalyse de la Connaissance Objective*. París: Vrin.

DILTHEY, Wilhelm. 1966(1883). *Introducción a las ciencias del espíritu*. Madrid. Revista de Occidente.

FLECK, Ludwick. 1986 [1935]. *La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Introducción a la teoría del estilo de pensamiento y del colectivo de pensamiento*. Madrid: Alianza Editorial.

FOUCAULT, Michel. 1969. *L'Archeologie du Savoir*. París. Gallimard.

FOUCAULT, Michel. 1975. *Surveiller et punir. Naissance de la prison*. París: Gallimard.

FOUCAULT, Michel. 1979 "Curso del Colegio de Francia, 7-01-76" en *Microfísica del poder*, Madrid, Ediciones de la Piqueta.

FOUCAULT, Michel. 1989 "Cours 1971-72. Theories et institutions pénales" en *Résumé des Cours 1970-1972*. París. Julliard.

GADAMER, Hans-Georg. 1993(1960). *Verdad y Método I*. Salamanca. Sígueme.

GADAMER, Hans-Georg. 1994(1986) *Verdad y Método, II*. Salamanca. Sígueme.

GEERTZ, Clifford. 1987 (1973). *La interpretación de las culturas*. México. Gedisa.

GEERTZ, Clifford. 1987 (1959). "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", en Geertz, 1987: 131-151.

GIDDENS, Anthony. 1982 (1967). *Las nuevas reglas del método sociológico. Una crítica positiva de la sociología Interpretativa*. Buenos Aires. Amorrortu.

GLASER, Barney G. STRAUSS, Anselm. L. 1967. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for qualitative research*. New York: Aldine.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora. 2003. *Crítica de la singularidad cultural*. Barcelona, México D. F.: Anthropos, Universidad Autónoma Metropolitana.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora. 2006. "Del utillaje conceptual de la antropología: los usos del término "inductivismo" y los usos del término "hermeneútica". Dos propuestas de clarificación", *Revista de Antropología Social*, Universidad Complutense de Madrid, 15, 2006: 327-372.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora. 2006. "Epistemología y métodos en Antropología: integración de métodos científicos y hermenéuticos y crítica epistemológica". *Revista de Antropología*, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima. Cuarta Época, año IV, nº 4, diciembre 2006: 11-40.

HABERMAS, Jürgen. 1973 (1964). "Contra un racionalismo menguado de modo positivista" en Adorno y otros, 1973.

HABERMAS, Jürgen. 1982 (1968). *Conocimiento e Interés*. Madrid. Taurus.

HABERMAS, Jürgen. 1990 (1967). "Un informe bibliográfico, la lógica de las ciencias sociales", en *La lógica de las ciencias sociales* (1970). Madrid. Tecnos. 1990: 81-275

HABERMAS, Jürgen. 2002 (1965). "Conocimiento e interés", en *Ciencia y técnica como "ideología"* . (1968). Madrid. Tecnos:159-181.

HEIDEGGER, Martin. 2003 (1927). *Ser y tiempo*, Madrid, Editorial Trota.

HERITIER, Françoise. 1973. "La paix et la pluie. Rapports d'autorité et rapport au sacré chez les Samo", *L'Homme*, XIII (3) : 121-138.

HORKHEIMER, Max. 1974 (1968). *Théorie traditionnelle et théorie critique*. París. Gallimard.

HORKHEIMER, Max. 1974a (1937). "Théorie traditionnelle et théorie critique", en Horkheimer, 1974: 17-80.

KUHN, Thomas. S. 1971a (1962). *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

KUHN, Thomas. S. 1971b (1969). "Posdata: 1969", en *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

KUHN, Thomas. S. 1977. "El cambio de teoría como cambio de estructura: comentarios sobre el formalismo de Sneed", *Teorema*, VII (2): 141-165.

KUHN, Thomas. S. 1979 [1974]. «Segundas reflexiones acerca de los paradigmas», en F. Suppe, ed *la estructura de las teorías científicas*, Madrid: Editora Nacional.

LAKATOS, Imre. 1975. "La falsación y la metodología de los programas de investigación científica", en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975 *La crítica y el desarrollo del conocimiento*. Barcelona. Grijalbo: 203-343.

MANNHEIM, Karl. 1987 (1936, 1º ed. 1929). *Ideología y utopía*. Barcelona. Ediciones 62/Diputació de Barcelona.

MORROW, R.A. y BROWN, D. D. (1994). *Critical Theory and Methodology*. Londres: Sage Publicacions en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975: 203-343.

POPPER, Karl. R. 1966 (1934). *La lógica de la investigación científica*. Madrid. Tecnos.

PIKE, Kenneth. L. 1971. *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*. 2ª impresión de la 2ª edición revisada de 1967. La Haya, Mouton (1ª edición 1964, ediciones preliminares 1954-55-60).

RICOEUR, Paul. 1980. *Hermeneutis and the Human Sciences*. Edición y traducción de J.B. Thompson. Cambridge/París. Cambridge U.P. y Maison des Sciences de L'Homme.

SAN ROMÁN, Teresa. 2006. "¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales", *Revista de Antropología Social*, 15: 373-410.

SCHÜTZ, Alfred. 1972 (1932). *Fenomenología del mundo social*. Introducción a la sociología comprensiva. Buenos Aires. Paidós.

WEBER, Max. 1981. *La acción social. Ensayos metodológicos*. Barcelona. Península.

WINCH, Peter. 1976 [1958]. *The Idea of a Social Science and its Relations to Philosophy*. London: Routledge and Kegan Paul.

Etnografías de la pobreza urbana

Lectures introductories:

Farmer, Paul (2004). An anthropology of structural violence. *Current Anthropology*, 45(3), 305-325. <https://doi.org/10.1086/382250> (and comments)

Lewis, Oscar (1998). The culture of poverty. *Society*, 35(2), 7-9.

Lubbers, Miranda J., Small, Mario J., & Valenzuela García, Hugo (2020). Do networks help people to manage poverty? Perspectives from the field. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 689 (1), 7-25. <https://doi.org/10.1177/0002716220923959>

Small, Mario L. (2015). De-exoticizing ghetto poverty: On the ethics of representation in urban ethnography. *City and Community*, 14(4): 352-358. <https://doi.org/10.1111/cico.12137>

Les ethnographies:

Auyero, Javier & Swistun, Debora Alejandra (2009). *Flammable: Environmental suffering in an Argentine shantytown*. Oxford University Press.

Bourgois, Philippe & Schonberg, Jeff (2009). *Righteous dopefiend*. California series in Public Anthropology. University of California Press.

Bourgois, Philippe (2015). *En busca de respeto: vendiendo crack en Harlem*. Siglo XXI (o l'original: Bourgois, Philippe (1995). In search of respect: Selling crack en el Barrio. Cambridge University Press).

Caldwell, Melissa (2004). *Not by bread alone: Social support in the new Russia*. University of California Press.

Desmond, Matthew (2017). *Desahuciadas: pobreza y lucro en la ciudad del siglo XX*. Capitán Swing (o l'original Desmond, Matthew (2016). *Evicted. Poverty and Profit in the American City*. Crown Publisher)

Edin, Kathy & Luke Shaefer (2015). *\$2 a Day: Living with almost nothing in America*. Houghton Mifflin Harcourt.

Garthwaite, Kayleigh (2016). *Hunger pains: Life inside foodbank britain*. Policy Press.

Glasser, Irene (1988). *More than bread: Ethnography of a soup kitchen*. The University of Alabama Press.

Goldstein, Daniel M. (2016). *Owners of the sidewalk: Security and survival in the informal city*. Duke University Press: Global Insecurities Series.

Holmes, Seth (2013). *Fresh fruit, broken bodies: Migrant farmworkers in the United States*. University of California Press.

Lomnitz de Adler, Larissa (1975). *Cómo sobreviven los marginados*. S.XXI. México.

Mazelis, Joan M. (2017). *Surviving poverty: Creating sustainable ties among the poor*. New York, NY: NYU Press.

Raudenbush, Danielle T. (2020). *Health care off the books: Poverty, illness, and strategies for survival in urban America*. Oakland, CA: University of California Press.

Scheper-Hughes, Nancy (1997). *La muerte sin llanto: Violencia y vida cotidiana en Brasil*. Editorial Ariel (o l'original: Scheper-Hughes, Nancy (1993) *Death Without Weeping: The Violence of Everyday Life in Brazil*. University of California Press)

Shevchenko, Olga (2009). *Crisis and the everyday in postsocialist Moscow*. Indiana University Press.

Stack, Carole B. (1974). *All our kin: Strategies for survival in a black community*. New York, NY: Harper & Row.

Venkatesh, Sudhir A. (2006) *Off the books: The Underground economy of the urban poor*. Harvard University Press.

Lectures complémentaires:

Bowles, Samuel, Durlauf, Steven N., & Hoff, Karla (2016). Introduction. En Bowles, Samuel, Steven Durlauf, & Karla Hoff (Eds.), *Poverty traps*. Princeton University Press.

Gay y Blasco, Paloma, & Wardle, Huon (2007). *How to read ethnography*. Routledge.

González de la Rocha, Mercedes (2007). The construction of the myth of survival. *Development and Change*, 38(1), 45-66. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.2007.00402.x>

Hill, Ronald P. (2001). *Surviving in a material world: The lived experience of people in poverty*. Notre Dame Press.

Lavee, Einat (2016). Exchanging sex for material resources: Reinforcement of gender and oppressive survival strategy. *Women's Studies International Forum* 56: 83-91.

Ledeneva, Alena (2009). From Russia with blat: Can informal networks help modernize Russia? *Social Research* 76 (1): 257-88.

Levine, Judith (2013). *Ain't no trust: How bosses, boyfriends, and bureaucrats fail low-income mothers and why it matters*. University of California Press.

Lewis, Oscar (1981) *Los hijos de Sánchez* (Children of Sánchez, 1961). Grijalbo. México.

Liebow, Elliott (1995) *Tell them who I am: The lives of homeless women*. Penguin; Free Press.

Lister, Ruth. (2016). "To count for nothing": Poverty beyond the statistics. *Journal of the British Academy* 3 :139-66.

Lubbers, Miranda J., Valenzuela-García, Hugo, Escribano, Paula, Molina, José Luis, Casellas, Antònia, & Grau Rebollo, Jorge (2020). Relationships stretched thin: Social support mobilization in poverty. *Annals of the American Academy for Political and Social Science*, Vol. 689, 65-88. DOI [10.1177/0002716220911913](https://doi.org/10.1177/0002716220911913)

MacLeod, Jay (2008). *Ain't no makin' it: Aspirations and attainment in a low-income neighborhood*. Westview Press.

Marques, Eduardo Cesar (2012). *Opportunities and deprivation in the urban south: Poverty, segregation and social networks in Sao Paulo*. Farnham: Ashgate Publishing.

Morduch, Jonathan, & Schneider, Rachel (2017). *The financial diaries: How American families cope in a world of uncertainty*. Princeton University Press.

Newman, Katherine S. (1999). *No shame in my game: The working poor in the inner city*. Vintage Books / Russell Sage Foundation.

Newman, Katherine S. (1988). *Falling from grace. Downward mobility in the age of affluence*. University of California Press.

Offer, Shira (2012). The burden of reciprocity: Processes of exclusion and withdrawal from personal networks among low-income families. *Current Sociology* 60 (6): 788-805.

Shildrick, Tracy, & MacDonald, Robert (2013). Poverty talk: How people experiencing poverty deny their poverty and why they blame 'the poor.' *The Sociological Review*, 61(2), 285-303.
<https://doi.org/10.1111/1467-954X.12018>

Silva, Jennifer M. (2013). *Coming up short: Working-class adulthood in an age of uncertainty*. Oxford University Press.

Tirado, Linda (2014). *Hand to mouth: Living in bootstrap America*. New York: Berkley Books.

Valenzuela-Garcia, Hugo, Lubbers, Miranda J., & Rice, James G. (2019). Charities under austerity: Ethnographies of poverty and marginality in Western non-profit and charity associations. *Journal of Organizational Ethnography*, 8(1), 2-10. DOI: [10.1108/JOE-04-2019-076](https://doi.org/10.1108/JOE-04-2019-076)

Wacquant, Loïc (2002). Scrutinizing the street: Poverty, morality, and the pitfalls of urban ethnography. *American Journal of Sociology* 107 (6): 1468-1532.

Wacquant, Loïc (2007). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press.

Wacquant, Loïc (2009). *Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Duke University Press.

Antropología del turismo

LITERATURA:

McCannell, Dean (2003). *El turista. Una nueva teoría de la clase ociosa*. Barcelona: Melusina.

Salazar, Noel (2006). Antropología del turismo en países en desarrollo: análisis crítico de las culturas, poderes e identidades generados por el turismo. *Tabula rasa*, (5), 99-128.

Santana Talavera, Agustín (1997). *Antropología y Turismo. ¿Nuevas hordas, viejas culturas?* Barcelona: Ariel.

Smith, Valene (Ed.) (1992 [1977]). *Anfitriones e invitados. Antropología del turismo*. Madrid: Endymion.

LECTURAS COMPLEMENTARIAS:

Bruner, Edward (2005). *Culture on Tour: Ethnographies of Travel*. Chicago: The University of Chicago Press.

Burns Peter (1999). *An Introduction to Tourism and Anthropology*. London: Routledge.

Cohen, Erik y Cohen, Scott (2012). Current sociological theories and issues in tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2177-2202.

Hernández Ramírez, Javier, Xerardo Pereiro, y Roque Pinto (2015). Panorama de la Antropología del Turismo desde el Sur. *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 13 (2), 277-281.

Milano, Claudio (2017). Otherness Anthropologies: Toward Ibero-American Anthropologies of Tourism. *American Anthropologist*, 119(4), 736-741.

Nash, Dennison, y Smith, Valene (1992). Anthropology and tourism. *Annals of Tourism Research*, 18(1), 12-25.

Nogués-Pedregal, Antonio Miguel (2009). Genealogía de la difícil relación entre antropología social y turismo. *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 7 (1), 43 -56.

Nogués-Pedregal, Antonio Miguel (2019). Anthropological contributions to tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 75, 227-237.

Santana-Talavera, Agustín (2020). Turismo, un objeto de estudio para la antropología social. *Disparidades. Revista de Antropología*, 75(1), 001.

Stronza, Amanda (2001). Anthropology of Tourism: Forging New Ground for Ecotourism and Other Alternatives. *Annual Review of Anthropology*, 30(1), 261-283.

Projectes I

Lectures obligatòries:

Quivy, Raymond y Van Campenhoudt, Luc. (2005). *Manual de investigación en ciencias sociales*. Editorial Limusa. México.

University of Southern California Libraries. Research Guides.
<http://libguides.usc.edu/writingguide/researchproposal>

o

Bernard, Russell H. (2011). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Plymouth, UK: Altamira Press.

Flick, Uwe (2018). *An introduction to qualitative research*. 6th edition. Sage.

Lectures complementàries:

Carling, Jorgen, Bivand Erdal, Marta, & Ezzati, Reihaneh (2013). Beyond the insider-outsider divide in migration research. *Migration Studies* 2(1):36-54. Accesible on-line:
<http://migration.oxfordjournals.org/content/early/2013/10/15/migration.mnt022.full.pdf?keytype=ref&ijkey=oaxS5e>

Chilisa, Bagele (2020). *Indigenous research methodologies*. 2nd edition. Sage.

Durand, Jorge (2012). El oficio de investigar. En Ariza, M. y Velasco, L. (coord.) *Métodos cualitativos y su aplicación empírica. Por los caminos de la investigación sobre migración internacional* (pp. 47-80). México (DF): UNAM/ El Colegio de la Frontera Norte.

Elliott, Denielle, & Culhane, Dara (2017). *A different kind of ethnography: Imaginative practices and creative methodologies*. University of Toronto Press.

Hirvi, Laura and Snellman, Hanna (Eds., 2012). *Where is the field? The experience of migration viewed through the prism of ethnographic fieldwork*. Finnish Literature Society (SKS). Open Access.

Jociles Rubio, María Isabel (1999). Las técnicas de investigación en antropología. Mirada antropológica y proceso etnográfico. *Gazeta de Antropología*, 15, artículo 1.
http://www.ugr.es/~pwlac/G15_01Marialsabel_Jociles_Rubio.html

Lupton, Deborah (2020). *Doing fieldwork in a pandemic*. Crowdsourced document:
<https://nwssdtpacuk.files.wordpress.com/2020/04/doing-fieldwork-in-a-pandemic2-google-docs.pdf>

Molden, Olivia C. 2020. Story-Mapping Experiences. *Field Methods* 32(2):131-39.

Murchison, Julian M. (2010). *Ethnography essentials: Designing, conducting, and presenting your research*. Jossey Bass.

Ritchie, Jane, Lewis, Jane, McNaughton Nicholls, Carol & Ormston, Rachel (Eds., 2014)[2003] *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. Sage.

Small, Mario L. (2009). How many cases do I need?' On science and the logic of case selection in fieldbased research. *Ethnography*, 10(1): 5-38. <https://doi.org/10.1177/1466138108099586>

Small, Mario L. (2011). How to conduct a mixed methods study: Recent trends in a rapidly growing literature. *Annual Review of Sociology*, 37(1): 57-86.

Zuberi, Tukufu, & Bonilla-Silva, Eduardo (2008). *White logic, white methods: Racism and methodology*. Rowman and Littlefield.